

Dr Grzegorz Tchorek

**Kryzys a przemiany
w międzynarodowym systemie gospodarczym i walutowym
Implikacje dla strefy euro
i Polski**

Scenariusze przemian w systemie walutowym i gospodarczym

Wśród licznych procesów dostosowawczych warto zwrócić uwagę na te, które mogą determinować przemiany w światowym systemie gospodarczym, Europie i Polsce w nadchodzących latach.

Po pierwsze, krótkookresowe wyhamowanie globalizacji. W okresie dobrej koniunktury silne powiązania finansowe, inwestycyjne i handlowe były źródłem korzyści ekonomicznych. Obecnie są jednak źródłem transmisji szoku finansowego i gospodarczego w skali globalnej. Oznacza to, że globalizacja jako główny motor napędowy gospodarek może zostać wygaszona w krótkim okresie, choć w długim pozostanie podstawowym procesem kształtującym przemiany gospodarcze, społeczne i polityczne.

W efekcie załamania zaufania, zmniejszenia dostępności finansowania oraz działań podejmowanych przez poszczególne rządy dla ratowania popytu wewnętrznego wyraźnie widać zmniejszenie wymiany handlowej i inwestycyjnej w skali świata. Wyhamowały również procesy liberalizacji i deregulacji rynków. Problemy gospodarcze zaowocowały wieloma miękkimi środkami ochrony rynków wewnętrznych (jak chociażby dumping kursowy). W warunkach przedłużającego się kryzysu rośnie ryzyko eskalacji działań protekcyjnych pomiędzy krajami. W warunkach globalnych wzrośnie również prawdopodobnie rola porozumień regionalnych i układów bilateralnych prowadzących do zacieśniania współpracy regionalnej.

Po drugie, restrukturyzacja i regulacja gospodarki. Ze względu na problemy wewnętrzne gospodarek oraz zwiększony udział państwa w gospodarce uwaga decydentów zostanie skoncentrowana na procesach restrukturyzacji. Wysoki poziom zadłużenia publicznego oraz rosnące koszty obsługi długu wpłyną na ograniczenie udziału państwa w zakresie dostarczania części usług sektora publicznego. Zaangażowanie państwa będzie przede wszystkim przejawiało się w działaniach porządkujących sytuację w kluczowych dla gospodarki sektorach, w tym w sektorze bankowym (Kozioł 2009). Warto wspomnieć, że w rezultacie działań ratunkowych dla sektora bankowego niemiecki rząd jest posiadaniem bezpośrednio bądź pośrednio ok. 80 % aktywów sektora bankowego. Niebezpieczeństwem będzie uzależnienie decyzji strategicznych i inwestycyjnych od potrzeb nowego, państwowego właściciela. Cottarelli i Vinals (2009a) wskazują, że w skrajnie niebezpiecznym scenariuszu utraty kontroli nad długiem publicznym może wzrosnąć ryzyko utraty niezależności również banków centralnych. Po okresie deregulacji i liberalizacji, często zbyt szybkiej i intensywnej w niektórych sektorach gospodarki, istnieje ryzyko przeregulowania.

Po trzecie, postępująca integracja regionalna. W efekcie ochrony rynków wewnętrznych wzrosnie rola regionalnych porozumień integracyjnych. Ma ona szczególne uzasadnienie w krajach o podobnym potencjalnie ekonomicznym, w których koordynacja polityk gospodarczych będzie łatwiejsza. Powinno to sprzyjać ograniczeniu ryzyka ogólnoeconomicznego, co będzie pozytywnie wpływać na jakość i intensywność relacji gospodarczych wspomagając procesy integracyjne (Kozioł 2009).

Mimo, że w Europie procesy integracyjne mają wieloletnią tradycję, w krótkiej perspektywie pojawiają się znaczne wyzwania. Dostosowania w krajach UE podjęte w reakcji na kryzys miały charakter narodowy, a wiele z nich godziło w ideę funkcjonowania Jednolitego Rynku (Goldman Sachs 2009b). Szczególnie widoczny był brak koordynacji na polu polityki fiskalnej, co wynikało głównie z jej decentralizacji i braku woli do rezygnacji z całkowitej niezależności sterowania najskuteczniejszym narzędziem

oddziaływującym na gospodarkę, jakie pozostaje w rękach rządów państw członkowskich strefy euro. Brak skutecznej koordynacji przyczynił się również do powolnego rozwiązania problemu złych długów w sektorze bankowym. Niemożność koordynacji reakcji polityki fiskalnej pomiędzy krajami strefy euro wynikała również ze zróżnicowanej sytuacji gospodarek w momencie nastania kryzysu. Niektóre kraje miały możliwość znacznego zwiększenia wydatków państwowych, podczas gdy dla innych krajów podobne poluzowanie polityki fiskalnej mogło rodzić ryzyko wystąpienia efektów niekeynesowskich.

Potrzeba ściślejszej koordynacji polityki makroekonomicznej i regulacyjnej krajów UE wynika z faktu, iż na przestrzeni wielu lat procesów integracyjnych nagromadził się duży i różnorodny zestaw wyłączeń, które kraje negocjowały w obszarze poszczególnych polityk (*opt out clause*). Wykształcenie się regionalnych centrów gospodarczych może oznaczać zmianę układu sił we współczesnej gospodarce światowej, który wykrystalizuje się w najbliższych latach wokół tzw. biegunów wzrostu. W obliczu przerzucenia kosztu dostosowania na Europę, w wyniku wysoce prawdopodobnej aprecjacji euro, proces wzmocnienia pozycji krajów Azji i restrukturyzacji gospodarki amerykańskiej odbędzie się kosztem krajów strefy euro.